

Культура 10

04-25-2026

Тиждень #29

Лекція #8а:

Авангардисти й інші течії на початку ХХ ст.
(початок - прозівки 42)

Завдання (з книжки *Українська Культура II*):

Прочитати:

Лекція #8:

Бойчукісти, авангардисти й інші течії на початку ХХ ст.
ст. 45 – 49

Виконати:

Подайте пояснення і напрямок наступних стилів малярства котрі
появилися з початком ХХ ст. До кожного пояснення пошукайте
двох українських малярів котрі творили у цим стилі. (16 балів)

1. Кубізм
2. Сецесія/ арт нуво/ модерн
3. Футуризм
4. Супрематизм
5. Конструктивізм
6. Орфізм, симультанізм
7. Експресіонізм
8. Нео-візантизм, монументалізм

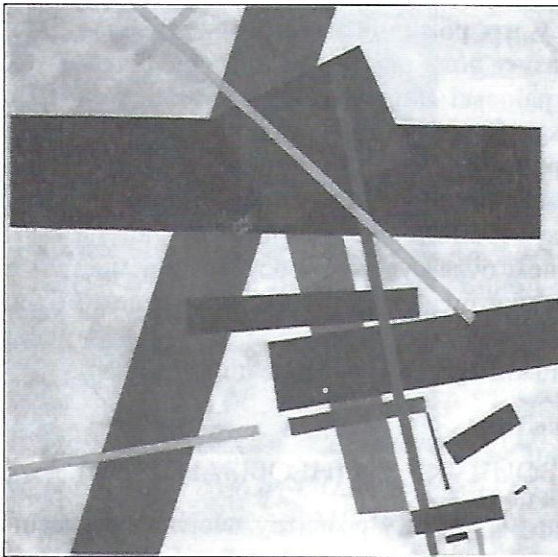
БОЙЧУКІСТИ, АВАНГАРДИСТИ Й ІНШІ ТЕЧІЇ НА ПОЧАТКУ ХХ ст.

АВАНГАРДИСТИ

У 1910-их роках з'явився в Україні цілий ряд мистців, які експериментували в більш абстрактних стилях. Україна тоді займала передове місце у створенні нових напрямів у мистецтві (з цієї причини мистецтвознавці говорять про "український авангард"). Велика творча діяльність українських авангардистів поставила Україну на карті провідних центрів розвитку модерного мистецтва. Але цей інтенсивний період був припинений на початку 1930-их років, коли Сталін проголосив модерне мистецтво "небезпечним формалізмом". У наступних роках чимало з українських мистців було ліквідовано більшовицькою владою. Уряд сконфіскував понад 2000 картин модерністів і майже всіх їх знищив; збереглось всього триста творів українських авангардистів.

Серед мистецьких течій, які розвивались у 1920-их роках в Україні були:

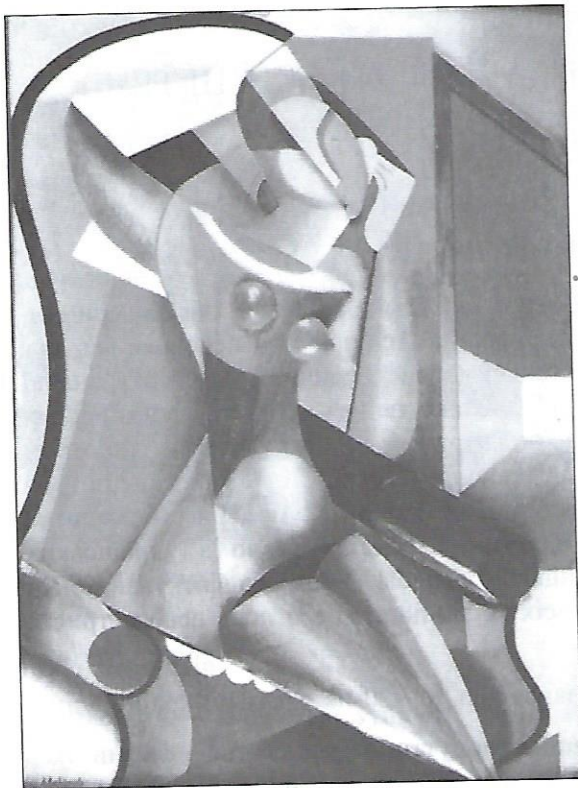
супрематизм — "вищість чистих почуттів у мистецтві", форми над ідеєю. У своїх картинах супрематисти часто обмежувались зображенням кольорових геометричних об'єктів на білому тлі. Найвизначнішими його представниками в Україні були Казимір Малевич та Олександра Екстер.

*К. Малевич. Супрематична композиція.
1916 р, олія.*

кубізм зображає все у вигляді геометричних форм — куба, кулі, циліндра та конусу. До кубізму звертались: К. Малевич, Олександр Богомазов, Анатолій Петрицький, О. Екстер, Василь Єрмілов, Давид Бурлюк. Поза Україною славу своїми кубістичними малюнками здобули Олександр Архипенко, Олександр Грищенко та Д. Бурлюк.

футуризм оспівує швидкість і динамізм сучасного життя та "красу машин". Вплив футуризму бачимо у творчості Д. Бурлюка, О. Екстер, О. Богомазова, А. Петрицького і т. д. Фактично в Ук-

*О. Архипенко, Жінка перед люстром. 1916.
Олія на дереві.*

Михайло Бойчук.

раїні, як і в Росії, футуризм поєднувався з кубізмом у створенні гібридного кубофутуризму.

конструктивізм зводить усе до комбінацій ліній, геометричних форм і кольорових плям. Його представниками були: В. Татлін, Василь Єрмілов, Вадим Меллер (проектор костюмів для театру "Березиль"), К. Малевич.

Величезне значення у розвитку малярства в Україні мало створення у 1917 р., майже одразу після утворення Української Народної Республіки, державної Академії Мистецтв у Києві, яка об'єднала ряд визначних українських мистців-педагогів. Вона зберегла і по втраті самостійності України, врятована відважними зусиллями українських мистців.

Велику роль у поживленні мистецького життя мала поява у тих роках численних мистецьких об'єднань, які часто вели між собою завзяту полеміку. Важливе значення мало те, що українські мистці могли ще тоді входити в контакт із мистцями Західної Європи. До 1930 р. вони ще могли виставляти свої картини за кордоном на міжнародних виставках. Але з початку 1930-их рр. можливість виступати за кордоном була суворо обмежена. Усі мистецькі об'єднання були тоді ліквідовані і мистці були змушені підпорядковуватись одній державній мистецькій організації, керованій з Москви.

БОЙЧУКІСТИ (НЕОВІЗАНТИЗМ)

Окреме місце у розвитку новітнього українського малярства займає Михайло Бойчук. У пошуку нових мистецьких шляхів він звернувся до мистецьких* ідей візантійського стилю, в якому

М. Бойчук. Плач Ярославни, ескіз.

*М. Бойчук, К. Гвоздик, І. Падалка,
В. Седляр, М. Юнак. 1933-1935 рр.*

колись малювали українські мистці. Цим він створив нову течію в мистецтві з глибоким корінням в національних українських традиціях.

М. Бойчук бажав творити мистецтво для широких мас народу. Найбільше для цього, він вважав, надавалося монументальне фрескове мистецтво. Колись стіни церков були щедро розмальовані фресками; такі стінописи розповідали про події й особи християнської віри. Бойчук хотів прикрасити громадські будівлі, тільки вже не релігійною тематикою, а темами, що пов'язані з новою ерою, в якій відбувались революційні зміни в житті народу. Маючи попередній досвід у візантій-

ській церковній фресці (адже Бойчук почав своє мистецьке життя з розмальовуванням церков у Галичині), він заклав візантійський стиль в основу свого нового стилю. Монументальність візантійського мистецтва підходив для зображення героїки людського життя, оспівування діяльності та подвигів звичайних людей. Візантійський стиль надає картинам урочистості ікони, в ньому постаті мають монументальний (величний) характер ("Молочниця").

На основі ідей та творчості Бойчука виникла школа мистців, що дістала назву "монументалістів", або "бойчукістів". Найвидатнішими її учасниками (крім самого М. Бойчука) були Василь Седляр, Іван Падалка, Тимко Бойчук, Микола Рокицький та Оксана Павленко. Творчістю Бойчука і його послідовників цікавилися у різних країнах світу, з ними зустрічалися монументалісти інших народів (наприклад, відомий мексиканський мистець Дієго Рівера).

У 1930-их роках більшовицька влада стала вважати діяльність Бойчука та його послідовників небезпечною за те, що вони клали в основу своєї творчості українські національні традиції та сільську тематику. Групу "бойчукістів" розгромили, Бойчука й велику частину його послідовників ув'язнили у концтаборах, де їх невдовзі розстріляли, а майже всі його картини та фрески, що прикрашали театри, санаторії та інші приміщення, знищили.

ЗАХІДНЯ УКРАЇНА

Досить жваво розвивалось тоді українське мистецьке життя на Західній Україні, хоча умови праці для українських мистців під польською окупацією були тяжкими. Значну роль у поживленні мистецького життя відіграла Асоціація Незалежних Українських Мистців (АНУМ), що видавала книжки та влаштовувала численні мистецькі виставки, на які звертали увагу навіть іншонаціональні критики. Мистці тут перебували у постійному контакті з західноєвропейськими мистецькими течіями. Більшість українських мистців Західньої України виїхала в Європу з приходом більшовиків вкінці Другої світової війни.

Цілий ряд талановитих мистців видало Закарпаття: Йосип Бокшай, Адальберт Ерделі, Омелян Грабовський, Володимир Микита, Золтан Шолтес та інші. Їхня творчість розвивалась під значним впливом імпресіонізму.

Пояснення слів

авангард — avant-garde, in the forefront
підпорядкувати — subordinate

педагог — pedagogue, teacher
течія — trend

Закріплення

1. На основі якого давнього стилю створив свій власний стиль Михайло Бойчук? Чому він звернувся до цього стилю? 2
2. Чому більшовики вважали "бойчукізм" небезпечним і ліквідували М. Бойчука і багато його послідовників? 2
3. Чому більшовики заборонили існування різних мистецьких об'єднань і примусили усіх мистців належати до єдиного в СРСР об'єднання мистців? 2
4. З якими проблемами мусіли українські мистці боротися під польською окупацією? 2

Вправа — аналіза

Для цієї вправи зверніться до картини Михайла Бойчука під назвою "Молочниця". Уважно розгляньте цей образ і дайте відповіді на такі запитання.

1. Нагадайте собі головні риси візантійського стилю.
2. Що є у цій картині візантійського?
3. Картина Бойчука виконана в техніці фрески. Нагадайте собі, що таке фреска.
4. Як на вашу думку, чи ця картина програє від того, що вона виконана у візантійському стилі в порівнянні з реалістичним зображенням? Свою думку поясніть.

Творче домашнє завдання

Уявіть, що ви мистець і що ваші друзі-мистці звернулись до вас створити мистецьке об'єднання. У цій вправі ви маєте завдання написати маніфест (платформу), в якій викладені головні ідеї вашого об'єднання. Тут слід заторкнути такі питання: що ви вважаєте метою мистецтва? Якій тематиці ви даєте перевагу? який стиль характеризує вашу творчість? В кінці придумайте назву і намалюйте символ вашого мистецького об'єднання.

Михайло Бойчук. Пастушка. 1910-ті роки.